

THURY ZSUZSA

Az öreg hölgy története

ELBESZÉLÉSEK

BÄCHER IVÁN UTÓNOVELLÁJÁVAL

ZRÍNYI KIADÓ / BUDAPEST

Z-füzetek/1

**Főszerkesztő
SÍPOS GÉZA**

**A sorozatot szerkeszti
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

© Thury Zsuzsa örökösei, Bächer Mihály és Bächer Zoltán, 1990

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Az öreg hölgy egy napja

Az öreg hölgy betöltötte a nyolcvanhetedik évét. Születésnapjának megünneplésére lejött a hegyi kórházból: otthonában összegyűlt a család, kapott sok ajándékot, virágot, csókot jobb és bal orcájára, finom volt a vacsora, a hangulat emelkedett. Azóta két hét telt el, s az öreg hölgy így mondja a kórház új jövevényeinek: – Bizony, kedvesem, nyolcvannyolc éves vagyok. – Furcsa dolog. A harminc-negyven éves nő előszeretettel levesz a korából két-három, esetleg öt esztendőt, mintha restelné a sokasodó időt, elvégre nemrégen még fiatal lány volt! – az öregek inkább fölfelé kerekítik a korukat: hetvenkilenc éves és nyolcvanat mond, hiszen oly kellemes a fülnek: – Ne mondja, hetvennek néztem ...

A korral gyengül a fizikum és a szellem, kinél sebesen nekilődül a folyamat, kinél csupán halkán jelez. A fizikum! Törekenyebb a csont, egy rossz lépés, és már combnyaktörés, mankó, két bot, egy bot, megszokja az ember, akárcsak a pápaszemet, később a szürke hályogot a jobb szemén, műtéttel majd eltávolítják, majd, majd, hiszen a bal szeme kifogástalan. A fül – hát elég rohamosan romlik a hallás. Opera, színház, mozi, tévénézés lassan a múlté, nem is hiányzik, este nyolc órakor olyan megkönnyebbültén helyezkedik el a párnáján, mintha a napját súlyos robotban töltötte volna. Erről szó sincs. Az öreg hölgy ifjú Nettije hetenként kétszer végigrepked a lakáson, porszívózik, mosogat, mos, vasal, bevásárol, boszorkányos gyorsasággal. Az öreg hölgynek kevés a tennivalója. Néha kisebb írásmunka, azután az íróasztala mellett pasziánszozás, keresztretjvényfejtés, ebéd, könyv, alvás, a hetenkénti egy-két kártyaparti fénypontja a napjainak. S látogatják rokonok, fiatalabb barátok, barátnők, a korosztálya már cserben hagyta, végérvényesen eltávoztak, rendre, egyik a másik után. Lassanként úgy alakult, hogy mivel környezetében mindenkinek megvan a maga baja, betegség, anyagi gond, az öreg hölgyben elhatalmasodik bizonyos szégyenkezés, s azt mondja magában: Hogy jössz te ehhez! Milyen jogon élsz, dolgozol, olykor alaposan kifosztod kártyapartneridet... A hallás, a látás, no persze, ez a korral jár, de szellemileg ...

Éppen erről van szó. Az öreg hölgy egy bizonyos napjáról. Ez idő tájt már ritkán hagyta el a házat. Az utca forgalmában megzavarodik, bizonytalan, ezért bevezette a „gangi sétát”. Szép körúti házban lakik, lakásajtaja előtt széles folyosó, s kedves lakótársak. Az első emeletről felszól valaki: – Hogy van? – Köszönöm jól. A harmadik, negyedik emeletről is inkább szájmozdulat: Hogy van? Köszönöm ... Nos, azon a bizonyos napon fontos gyűlés volt, hivatalos, s úgy érezte, feltétlenül meg kell jelennie.

Idejében felkészült. Indulás előtt mintegy két órával elővette az alkalomhoz illő ruhát, cipőt, majd kicserélte, nem ezt, inkább azt. A táskájában zsebkendő, a személyazonossági igazolványa, az erszényében néhány százforintos, minden rendben. Az ifjú Netti karján elsétált a közeli taxiállomásig, helyet foglalt a vezető mellett. – Néphadsereg utca huszonkettő – mondta be a címet. A vezető nagyot nézett: Néphadsereg utca? Hiszen ott vagyunk a sarkán ...

Az öreg hölgy zavartan mosolyog, igaz, hogyne. Táskájából előveszi a meghívót, és a gyűlés többoldalas tárgymutatóját, valahol itt lesz a cím, a gépkocsivezető is keresgél a már össze-vissza dobált oldalakon. Megvan: Népstadion utca. Megérkeznek, minden rendben, egy százforintossal kifizeti a viteldíjat, majd kis késéssel a gyűlésterembe nyit. Beszéd, hozzászólások. Mindebből keveset hall, ezért levelezni kezd bájos szomszédnőjével, régi, kedves ismerős:

– Ez ki? – X. Y. fiatal író. – És ez a csinos férfi? – Neves grafikus.

– A gyűlésnek vége, néhány emberrel kézfogás, a szomszédnő lekíséri, a portás taxit hív.

Elhelyezkedik a vezető mellett. Vagy két-háromszáz métert haladnak, amikor eszébe jut, hogy kabátját a ruhatárban hagyta. A vezető visszafordul, bemegy a ruhatári számmal, hozza a kabátot, köszönöm szépen. Az otthonához közeledve úgy gondolja, előkészíti a viteldíjat, ne a kapu előtt kelljen kotorászni – de a táskájából hiányzik az erszény. Nézi újra és újra, nincs erszény.

Megkéri a vezetőt, kísérje el a házfelügyelőig. Itt megkapja a kölcsönt, s indul a felvonó felé. A postaládájában valami fehérük, remélhetőleg kellemes levél – ámde a kis kulcsos erszényét a másik táskájában hagyta. A második emeleten kiszállva, indul a régi kedves szomszédhoz, akinél minden eshetőségre számítva van egy pótkulcsa – a szomszédnál hiába csönget – senki, mély csönd.

A folyosón lomtalanításra várakozva egy ócska láda, leül. Tíz perc, talán negyed óra, s már jön a szomszédasszony tömött szatyorról, na, istennek hála, most már minden rendben, készít magának feketekávéját, veszi a Graham Green-kötetet, aztán szunyókál...

A tűzhely mellett a mosogató, az alatta lévő vödröket tarka kartonfüggöny takarja. Az öreg hölgy ügyesen megtölti a kávéfőzőt, ég a gáz, kezét nyújtja a mosogató peremére helyezett pohárért, s a kartonfüggöny egy kiálló szöge végighasítja az alsókarját. Töméntenen vére lehet az embernek, mert egyre ömlik és ömlik, s piroslik a hideg vízzel keveredve a mosogató alján.

Meglehetősen bonyolult ügy a szobába érkezni, keresni itt meg amott kenőcsöt, gézt, ragtapaszt, de ez is elintéződik. Alaposan bepólyált karjával visszatér a konyhába. A tűzhelyen sötét kávéfoltok kis medrei. Egy konyhatörlővel lekapja a kávéfőzőt, gyorsan a hideg csap alá, aztán, hogy lehűlt az edény, kinyitja. Az égett gumi kis csomó szemét, semmi, majd lekaparja, majd, majd. Egyelőre lepihen, kissé fárasztó volt a napja.

Tehát megmarad a gangi sétáknál, így határoz. Kinyitja a „Monsignor Kohóte” című élvezetes Graham Green-kötetet, mert istennek hála, szellemileg még friss, igazán nem panaszkodhat. Ásít egy jókorát, s ahogy ujjaival – a szokás hatalma! – a nyitott

szájára vereget, fölemelt karjába szúr a fájdalom.

Azután szunyókál.

Gangi séta

„...Mögöttem semmi, előttem semmi...”

A nagyméretű reprodukció öreg embert ábrázolt, a fején kalap, a kezében bot, letarolt mezőségen haladt át. Mögötte nincs épület, legelésző állat, elhullajtott mag után kotorászó madár, szemétre vetett csorbult bögre, kiégett fazék, kókadt sárga kutyatej – a mendegelő öreg mögött semmi, és mögötte is a semmi.

A kép a Lipót körút 8-as számú ház egyik harmadik emeleti lakás ebédlőjének falát ékesítette egészen 1912-ig, úgy van, a kisebb otthon berendezési tárgyai között már nem szerepelt, ahogy ma már kinyomozhatatlan, hogy hová tűnt a Szinyei Merse festmény, s egyebek között a vörös szakállas, tragikus arcú öreg rabbi képe. Ugyan hová lett, őrzi-e még valaki. Az ötesztendős fűrő-faragó, szelíd, furcsa kisfiú bizonyos időkönkben megállt a festmény előtt, és mondogatta: – Sidó, sidó, sidó, sidó – és mondta, és mondta... Kitől hallott effélét? Erre nincs válasz.

Az öreg hölgy sétál a gangon, oda és vissza, oda és vissza, orvosi előírás, mozgatnia kell satnyuló tagjait, hiába, így van ez, és nincs másként. A körút elnevezése merész kanyarral a múltba fordult, és az osztrák császárt félretéve, Szent István magyar király nevével tiszteli Budapest legszebb, a Nyugati pályaudvartól a Margit hídig terjedő útvonalát. Dús lombú fák a két járda mentén, széles úttest és széles gyalogjáró, üzletek, amelyekben úgyszólván minden szükségletét kielégítheti a környékbeli: két könyvesbolt, gyógyszertár, két húsbolt, néhány csemegekereskedés, három cukrászda, három vendéglő, fehérnemű- és készruháüzlet, órás, ékszerész, és minden házban butik, a kapualjak kirakataiban káprázatos remekei a divatnak – kizárólag fiatal hölgyek részére. Hát még ami a házon belül látható! Orvos, fogorvos, ügyvéd, műszerész, múlakatos, és a többi, és a többi. A középpontban a körút kupolával ékesített szépségkirálynője – a Vígszínház.

Nos, az öreg hölgy pontosan e középponti ékességgel szemközt lakik, immár negyven esztendeje. Lipót körúti lakosként jött a világra a 2-es számú házban, s gyermekkorát a 8-as számú ház harmadik emeletén élte, sok viszontagság között, mint négy testvér között a legfiatalabb, s e minőségében kiszolgáltatott, félretett mellék: alak, mert tudatlan, a Ciliké viszontagságain műveli elméjét, táblából az előszobái futballmérkőzések avatott játékosai között, s folyton kérdez: mi a tizenegyes?, mi a szöglet? Mondjátok, miért taccs, és ez miért, és az ... Válaszra nem méltatják.

Mindez a múlt. A régmúlt. Talán ő utolsó lakója a századelő Lipót körútjának. Jelenlegi otthona is része a múltnak – egyik tömör, néhány emberöltő részére felépített

Haggenmacher ház. A lépcsőházzal szemközti lakásához, széles, oszlopdíszes korlátú folyosó vezet. Nemrégén még három utcai lakás nyílt a folyosóról, időközben leválasztódott az öreg hölgy lakásának udvari szobája. Következik jobb- és baloldalt két hosszú, majd egy, a lépcsőházzal szemköztiivel egyenlő; e tágas, vagy negyed kilométer hosszúságú távon udvari lakások.

Az öreg hölgy sétál a széles folyosón, harminc lépés oda, harminc lépés vissza. E rövid távon is ennyi változás, tekintettel a már említett negyven esztendőre. A ház fiatalodik! A közvetlen szomszéd, a leválasztott. Szolid külsejű, a divat szélsőségeit mellőző ifjú nő. Életvitelét önkéntelenül is megfigyelve, nem valószínű, hogy dúskál földi javakban, ezüst étkészlet, vagyont érő ékszer nincs a birtokában, de amije van, azt példás rendben őrzi. Két ablakára és a bejárati ajtóra vastag barna anyagból készült függönnyt szerelt, s e függönnyökön se alul, se fölül, sem kétoldalt nincs egy ujjnyi rés, amely betekintést engedne a szobába vagy az előtérbe. Munkahelyéről délután öt óra tájt érkezik haza. Ekkor a súlyos függönnyöket félrehúzza, éppen csak résnyire, a betekintést lehetetlenné teszi a dúsan redőzött csipkefüggöny. Az öreg hölgy gangi sétáin lesütött szemmel fordul, kínosan érintené a leselkedés vádja. Évekkel előbb egyszer járt az ifjú szomszédnő otthonában. Kínosan tiszta, korrekt szoba. A fali polcon egy sor könyv: Szilvási Lajos összes műve. Mint a szomszédnő mondta: a legkiválóbb magyar író, a többi kortárs őt nem érdekli. Ezekután kettőjük viszonya kellemesen alakult. – Hogy van, Zs. néni? – Köszönöm jól. – Ez minden.

A Szilvási-rajongó fiatal nő szomszédja is fiatal nő, lakásának nagyobb szobája a körútra s a kisebb a folyosóra néz. Egy vagy másfél esztendeje még Sz. úr otthona volt. Sz. úr mintegy harminc évig volt szomszédja az öreg hölgynek, a maga nemében páratlan! Valamikor bokszbajnok, majd boksztrener. Hetvenedik évén túl is könnyed és kellemes mozgású úr.

– Kezét csókolom! – köszöntötte az öreg hölgyet. – Hová, hová? – Lemegyek kenyérért. – Ugyan, mi jut eszébe kegyednek. Hát az ön dolga a bevásárlás? – S máris vette kettesével a lépcsőfokokat, s hozta a Glasnertől a rozskenyeret – tudom, hogy ön él-hal a rozskenyérért! – s ezen jóízűt nevettek. Harmincéves meleg barátságuk során kegyed és ön, nagynéha Zs. asszony. Tizenkét óra tájt kihozott két széket, s vagy óra hosszat diskuráltak, nagyokat nevettek.

Egy napon Sz. úr udvari szobájába magas, karcsú, igen szép fiatal hölgy költözött. Öt hónapig éltek, a jelek szerint szép egyetértésben, s ekkor Sz. úr kórházba került. A régi lakók álmélkodtak: hát ez mi? Sz. úr az elmúlt harminc esztendőben náthás sem volt, nemhogy kórházi ápolat! Gyorsan terjedt a hír: a kedves jó szomszédnak gyomorrákja van. S máris az újabb hír: Sz. úr elhalálozott.

Az albérlő súlyos gondja, mindössze öt hónapot töltött a lakásban, vajon megkapja, nem kapja? Megkapta a szép nő. Munkaterülete ismeretlen, külseje frappáns, a sétáló öreg hölgy megtorpan, elképed, na de ilyen! Az ifjú nőn szandál. Fölfelé pazar meztelenség, majd a comb és a törzs közé ékelt világoskék valami, nevezzük nadrágnak, aztán világoskék felsőrész a két csupasz kar és két mell látványával. – Nagyon csinos vagy – hebegi az öreg hölgy. – Köszönöm – mosolyog a lakó, amint bizonyára tanulta Duna-parti hotelekben megforduló amerikai ismerőseitől. A zárba dugja a kulcsot. – Hogy van Zs. néni? – Köszönöm jól...

Na már most fordulat a jobb oldali hosszú folyosóra. T. úr szintén régi lakó, közel a nyolcvan esztendőhöz. Ezeremester. Villany, fűtőtest, vízcsap elromlik. Semmi baj. Jön a csendes beszédű, kellemes mosolyú T. úr a szerszámaival, s megfontolt, réveteg álldogálást igénylő percek múlva ég a villany, fűt a konvektor, s vizet ad a csap. Mennyivel tartozom, kedves T. úr? Semmivel, ez nem volt komoly munka. Komoly munka T. úrnál ritkán adódik, ezzel már alkatrészt, miegymás jár együtt. Nővére az

öreg hölgygel körülbelül egykorú, jó nyolcvanas. A konyha melletti kis szobában bájos fiatal rokonlány lakik – a jövődöbéli lakástulajdonos, mint a boldogult Sz. úr szép albérlőnöje. T. úr nővére finom dolgokat süt, főz, a kóstolóval szinte naponta becsönget kortársához. Olvasnivalót is hoz, jobbára imakönyvet, s ajándékba szentképet. Kora tavasztól késő őszig sárbogárdi kis birtokukon tartózkodnak, távollétük hiányérzet, semmivel sem pótolható. Nélkülözi T. úr egyhangúlag előadott történeteinek sok érdekes mondanivalóját, különösen hajdani katonaévei bővelkednek mulatságos eseményben – barátságos őrmester, még barátságosabb százados, töméntelen jó pajtás, ivócimbora, haj, haj, régi szép idők.

Egy fordulat, és a második rövid folyosó. Nyilván az eddigiekből is kiderült, hogy a ház rendre fiatalodik. A lakáskérdés megoldásának módjaival mindenki tisztában van, s él is vele. Tehát a jobb oldali saroklakásnál vagyunk. Több évtizedig bérlője egy asszonyság. Azután az asszonyság mind furcsábbban viselkedett. Előszobaaajtaján a függönyt kissé félrehúzva bővölte a folyosót. Az öreg hölgyet megpillantva kíséreléssel szegődött. Beszélte arról, ami éppen foglalkoztatta az agyát, s a gondolatok nem voltak magasröptűek. A lány hálátlan fehérrép: a kenyeret átabotában méri a segéd: a házfelügyelőné megint pimaszkodott, és így tovább. Egy napon beköltözött hozzá a lánya és a kis unokája, majd a lakásból eltűnt az öregasszony. Hová tűnt? Visszatér-e valamikor? Ki tudja. S hogy él-e még, vagy meghalt, ez is rejtelem. Az unoka az évek során megnőtt, férjhez ment, elragadó fiacskája nyolc hónapos, a férje komoly, jóképű fiatalember, szemmel láthatólag zavartalan a családi élet. Tehát majd, majd, gondolom nem egyhamar, mert a mama csinos, középkorú asszony, a lakás többi részét is birtokba veszi a kedves fiatal pár.

A rövid folyosó másik lakásában jó barátok élnek, szintén ősrégi lakók. Annak idején a szép fiatal Erzsiké világra hozott egy fiút, majd egy leánykát. Eltelt két-három év, s a testvérek birtokba vették a gangot. Ezerkilencszázötvennyolcban bekövetkezett haláláig az öreg hölgy édesanyjáié, később is a családhoz tartozó volt a szoba, s ahogy foglalkozott a család, megkapta a Szilvási-rajongó ifjú nő. Annak idején szép, fehér hajú néni volt a mama: nyitott ablaknál, asztalkája mellett kézimunkázott. Amint a néni fekete, fehér csipkegalléros ruhájában megjelent az ablaknál, ott termelt a kisfiú s a kislány. Fölkapaszkodtak az ablakpárkányra, s meséltek, egymás szájából kapkodva a szót: anyuka sok, sok, rengeteg tejszínhabot tett az eperre: apuka nagy zacskó pattogatott kukoricát hozott – zsákban hozta! – Szamár! Zacskó volt, nem zsák! – Apuka vasárnap cirkuszba viszi őket, mikor lesz vasárnap? Választ csak szíves mosoly formájában kaptak, mert a néni igen rosszul hallott, sebaj, a két gyerek messze járt már a mondanivalójával. Nos, hogy ne időzzek túlon túl sokáig a kedves házaspárnál, a hajdani kislány iskolás kislányával, igen jó külsejű, magas szellemi színvonalat sugárzó férjével látogat a szülőkhöz. A mintegy negyvenesztendősi régi fiúcska a szülőknél él, főúri kényelemben.

A negyedik folyosó párja a jobb oldali hosszú részlegnek. Itt egy szinte láthatatlan hölgy lakik, senkivel szót nem vált. A hátsó lépcső térsége után még egy lakás, szoba, konyha, fürdőszoba. A tulajdonos apró termetű, igen elfoglalt nő, közel a nyolcvanhoz. Az első emeleten lakó magatehetetlen nővérének gondozása szinte egész napját foglalja. S ott van a diósi birtok! Szakadatlan munka kora tavasztól késő őszig. Örökké szalad, le az első emeletre, ki a pályaudvarra, s megint haza, dagadt lába mint két bunkó, erősen fájlalja, de nincs mit tenni. Becsenget hozzám egy szép barackkal. Rózsával, amilyen csak a mesében van – külső levelei vérvörösek, belül habfehér a csodás virág.

Mi van ezen kívül? Még három emelet. Lakói nagyrészt öregek, de úgyszólván mindegyiknél látok fiatal nőt, fiatal férfit, vagy együtt kettőt, s kis gyereket, egyik már triciklin száguldozik. S míg az öreg hölgy napi mintegy húszperces gangi sétáját járja,

valaki felszól az első emeletről: – Hogy van? – Köszönöm jól. – A harmadik emelet vasrácsa fölé hajlik egy nőalak: – Hogy van? – Köszönöm ...

Jól van, köszöni. De ideje volna gondoskodni egy fiatal nőről. Esetleg házaspár, talán gyerekek. Elképesztő, milyen gyorsan telnek az évek. A hónapok. A napok. A napok is ...

Mi az, ami nincs

Tisztelem az élénk szellemű, a mának eseményeit és jelenségeit figyelemmel kísérő öregeket. Nem tartozom közéjük. Érdeklődési körömnek, hogy úgy mondjam, csimborasszója a magam személyével összefüggő események és jelenségek sora. S mert öreg vagyok (nagyon öreg!), az effajta érdeklődés is efemer – ami tegnap még fájdalmat okozott, mára elfelejtem, a közelmúlt örvendetes eseménye ma már mit sem jelent, és így tovább. Na de a múlt! Milyen eleven, tiszta képek, arcok, helyzetek, mennyi semmiség! A kórházi ágy kellemes magánya óhatatlanul a múltat idézi, mondjuk a Stefánia Gyermekkorházat, ahol két hónapot töltött a négy Thury-gyerek, s arra gondolok, hol van már a Stefánia Gyermekkorház, és ez, meg amaz, amit az emlékezetem őriz, hová lett a tavalyi hó! S villanyoltás után, éberem azon kapom magam, hogy sorakoztatom, mi az a sok minden, ami már nincs.

A Lipót körúton voltam gyerek, s a Szent István körúton lakom közel negyven éve. Ugyanaz a szép széles körút, s egészen más. A Lipót körúti házban volt házmester, az ő Dezső fia testi-lelki jó barátja az én Dezső bátyámnak. A házmester – a neve nem jut eszembe – nagyobb hatalmú úr volt, mint az első emelet Tátra utcai frontján lakó háztulajdonos Schossberger báróné. A házmester megjelent az udvar közepén, hangja mint a vészharang kongása (beugrik az emlékezetembe: Marjstein úrnak hívták):

– Thuryék! Felmegyek!

Vagyis, ha nem takarodunk be a gangról, az ő Dezső fiával egyetemben, feljön, és rendet teremt. A házmesterlakás mellett a viceházmesterék, szintén tekintély, de hatásköre jóval korlátozottabb. Vele kapcsolatban csupán két emléket őrzök. Egyszer, hogy lakásunk udvari részlege előtt takarította a folyosót, engem felkapott, s a karjára ültetve a rácson túl kitartott a három emelet magasságában. Izgalmas helyzet volt, de Lajos bátyám ordított:

– Tegye le! Pizok disznó, tegye le!

A viceházmesternek még a holtteste emlékezetes. Mint Púpos Rózánk mondta, vízi betegségben halt meg. Mi gyerekek besurranva megcsodáltuk a tetem mintegy százliteres hordó gömbölydedségére megnövekedett hasát. Amikor a Szent István körút 9-es számú házba költöztünk, még volt segéd-házfelügyelő. Tisztsége régen megszűnt, de ma is a földszinti szoba-konyhás odúban laknak, mint bérlők. Úgy tudom, ma már

egyetlen pesti házban sem alkalmaznak segéd-házfelügyelőt.

Mindennapos jelenség volt az udvarról fölfelé kiáltozó figura: – Itt az ószeres! Mindent veszek! Ószeres ... ruhát, cipőt, mindent veszek... Többnyire akadt lakó, aki fölhívta az ószerest, s elébe rakta a fölösleges holmit. Az ember fitymálva hajigálta a ruhákat, kabátokat, kalapot. – Az efféle nem cikk. Más nincs? Valami finomabb? – Nincs – mondta a nagysága. Az ószeres félfordulatot tett, mint aki menni készül, úgy kérdezte: – És mit kér érte a nagysága? – Húsz koronáért viheti az egészset. – Húsz korona? Viccelni tetszik velem? – s még egy kis fordulat. – Vigye tizenötért. – Ha hármát adok érte, ráfizetek. – Legyen tíz korona. – Az ószeres pénzt kotort elő. – Itt van négy, és egy szót se többet.

Régen nem kiált az udvarról a hajdani becsületes ószeres. Időnként becsöngetnek hozzánk gyanús alakok, van-e valami eladó? Ezeket nem szabad beengedni a lakásba. És nincs már az udvaron hegedülő ember, sem a kintornás, akiknek papírba göngyölt kétfilléreseket dobtunk le az emeletről, s a muzsikus munkája közben ugráló szemével számolta: hét, nyolc, olykor kilenc kis csomag.

Egyelőre maradok annál, ami a házban volt, s ma már nincs.

Földszinten a mosókonyha. Hozzánk a Terka nevű mosónő járt, ilyenkor az ebéd kelkáposztafőzelék feltéttel. Terka szellemként munkálkodott a gőzben, este a nagy kosár mosott ruhát felcipelte a padlásra, s teregetett. Másnap a ruha ismét a nagy kosárban, s Terka működött a mángorlónál: ezt nagyon szerettük, mert Terka megengedte, hogy ide-oda tologassuk a súlyos rudat, míg ő a lépcsőn üldögélve kipihen magát. Vasalónőnk is volt, a nevére nem emlékszem. Mindehhez meg kell jegyeznem, hogy özvegy anyánk ipariskolai tanítónő volt a Mester utcában, s délután nyolc úri kisasszonyt oktatott a felsőruhavarrásra, több-kevesebb eredménnyel, mert az úri kisasszonyokat csöppet sem érdekelte a felsőruhavarrás: író apák támogatták ezzel özvegy Thury Köpe Zoltánnét. Nemrégiben olvastam a gyászjelentések között, hogy kilencvenkilenc éves korában elhunyt Ambrus Gizella, az egyik volt tanítvány. Emlékszem a csöndes, szelíd, fiatal teremtésre, a szépséges Kizma lányok mellett szerény ibolya.

Nincs, eltűnt a házivarrónő. A mienket Gizinek hívták, csinos nő volt, s mivel hosszú évekig járt hozzánk, ma már inkább a kedves, fonnyadt Gizire emlékszem.

Nem tolják fehér köpenyes emberek kocsúton a fagyialtos kocsit, a konflisok s a ritkán feltűnő gépjárművek kikerülték a fagyaltost.

Emlékezetes jelenség a 48-as honvéd. Tízéves koromban kerültem az Andrássy úti Felsőleányiskolába. A Nyugati pályaudvarnál volt a 6-os villamos végállomása, innen egy megálló az Andrássy út. Ha sok volt a felszálló, sikerült elbliccelnünk a jegyváltást, különben gyalogoltunk. Egyik-másik háznál kopott egyenruhás, féllábú, félkarú vagy vak, öreg negyvennyolcas honvéd támasztotta a falat, sapkája mellette a földön, s hullott bele a rézpénz. A honvédek soha nem kértek, az adományt nem köszönték meg, látszólag észre sem vették. A későbbi években rendre eltűntek a honvédek. A körutakon azonban hemzsegtek a „civil” koldusok, kántálva és selypegve kunyeráltak, isten áldásával hitegetve a járókelőket, de hogy mit kívántak a közönyösen tovasietőnek, azt nem kutatom.

Hol van, mivel foglalkozik manapság a kucséber? A vendéglőket járták, nyakukba akasztva nagy fonott kosár, tele finomsággal: datolya, amerikai mogyoró, füge, selyemcukor és még mi minden. Egy zacskóban számok. A játékos döntött: a kihúzott három szám százon alul vagy százon felül lesz. A nyerő válogatott a csemegében. Anyám története: Minden elsején, amikor apám megkapta fizetését a lapnál, kettesben vacsoráztak a Márványmenyasszonynál, boldog órák, szép cigányzenés esték. Egy alkalommal megjelent a kucséber, s apám azt mondta: – Nyerünk valamit a gyerekeknek. – Játszott

és vesztett. Egész havi fizetése a kucséber zsebébe vándorolt.

– Éjszaka gyalogoltunk hazafelé a hídon át, és én sírtam. Apátok nagyon rossz néven vette elkeseredésemet, személyét ért sérelemnek. Mélyen hallgatott, én meg hüppögtem és hüppögtem keservesen.

Arról nem tudok, hogy jómódú családok tartanak-e nevelőnőt gyerekeik mellé – Fräuleint, mademoiselle-t? Az én tanítónő anyám, tekintettel egész napi elfoglaltságára, mindig alkalmazott nevelőnőt: a mindig úgy értendő, hogy a személy igen gyakran változott. Legkitartóbb volt Bacsay Ilona, szép, szőke boszorka – ő két évig nevelt minket. Akkor nővérem valamely állítására így felelt: – Úgy éljen a fejed! – s anyám azonnal elküldte. Tehát két esztendő a maximum, és egy délelőtt a minimum. Kis, fiatal tanítónőt szerződtetett mellénk anyám. Az én Dezső bátyám – (tizenharmadik évében meghalt) – ezermester volt, ügyes kezű gyerek. Számtalan cédulát akasztott a nevelőnő szoknyájára, kabátkájára, változatos szöveggel: „Lippe Juliska számár.” „Lippe Juliska hülye.” „Lippe Juliska vadmarha.” Kedveskedem ajtót nyitva előre engedte Juliskát, majd varázslatos gyorsasággal gáncsot vetve orra buktatta. Így ment ez délig, akkor Lippe Juliska villamoson száguldott a Mester utcai ipariskolába, s zokogva borult anyámra:

– Nem bírom! Ne tessék haragudni, nem bírom!

S mit hiányolok még? Például a minden második utcáson posztoló rendőrt, és a délceg lovasrendőröket. Nem látom a nyitott tűzoltókocsikat a tömören sorakozó egyenruhásokkal, sem előttük lobogó fehér köpenyben, mint Zeus az Olümposzon, keresztapámat, Scserbovszki Szaniszló tűzoltó főparancsnokot. Gavallér keresztapám karrierje kettétört, amikor a Párizsi Nagyáruház égésekor ő nyugodtan kaszinózott a Nemzeti Kaszinóban. Végül is ott volt a helyszínen, állítólag két nőt lehozott az égő lépcsőn, de a késés jóvátehetetlen volt.

A tűzoltókat igen nagyra becsültem, mesterségük magasan felülmúlta a gázgyújtóét. Hosszú bottal sétált alkonyaikor a pesti utcákon, a bot végén valamiféle láng, a lámpákhoz felnyújtva kigyúlt a bágyadt, szürkés-kék fény.

Réges-régen volt hídpénz. Elegáns kis kőházikóban helyezkedett el a vámos, s ha jól emlékszem, két krajcár négy fillér lefizetése ellenében kerek bádoglepokot osztogatott. A híd túloldalán a jegyet a másik vámos urnájába kellett eresztetni. A hídpénz megtakarítása sok leleményt igényelt: bepréselődni a járókelők sűrűbb áradásába, szórakozott, gondterhelt arccal sietni a dolgunkra, vagy mi négyen hallatlan érdekes vitába merülve nem vettük észre a vámost. S hol voltunk már, amikor ő kihajolva kiáltozott: – Hé! Hé!

A margitszigeti belépőjegy jóval többbe került, de anyánk mint fővárosi tanítónő, bérletet kapott a gyerekeinek. Bliccelési lehetőség azonban itt is adódott. A bús lovacskával baktató apró határra hátul fölkapaszkodni fölséges mulatság volt. Egészen a kápolnáig húztuk magunkat, mögötte eldugott kis terecskén két hinta, és hajrá!

Nehogy elfeledkezzem egy jelenségről, ami volt, és ma már nincs.

Ha egy bérházban meghalt valamelyik lakó, a kapura kitették a fekete gyászjelentést, s a kaput bevonták művészi ráncokba szedett fekete drapériával. Az iskolába menet már olvashattuk a szenzációs hírt, s ha az időpont kedvezett, a bámuló tömegbe vegyülten végignézhettük, amint a méltóságteljes lassúsággal lépkedő gyászhuszárok üveghintóba helyezik a koporsót, számba vettük a sírdogáló hozzátartozókat: ez az anyja, ez a felesége, az apa, a nagymama, egy, kettő, három gyermek ...

Hová tűntek a drótostótok. Munkájuk akadt úgyszólván minden háztartásban. A gangon helyezkedtek el, többnyire törökülésben, komótosan, módszeresen foltozták a

lábast. De nem hallom az utcán: – Jeges! Itt a jeges! – A köréje gyülekező szakácsnők lábasába hajigálta a jéghasábokat, majd továbbtolatott kétkerekű kocsijával – itt a jeges!

A kéményseprő! Volt és van! Nemrégiben járt nálam, külseje a hagyományos fekete. A fürdőszobában bizonyos súlyos tárggyal leverte a vakolatot, jókora téglalakú lyukat fürt, majd halom téglatörmelékkel hagyva maga után, szó nélkül távozott.

És még sok minden mellett mi az, ami nincs a múltból?

Nincs Miklós Andor, az ő ösztöndíjának köszönhetem, hogy másfél boldog esztendő töltem Párizsban, s 1933-ban bekövetkezett haláláig jó volt hozzám, becsülte a munkámat. Józan, okos emberként meghalt abban az esztendőben, amikor Hitler Adolf Németország kancellárja lett.

Nincs, 1930 óta nincs dr. Mikes Lajos, mindenki Mikes bácsija, aki első novellámat közölte a Pesti Naplóban, s mindvégig valamennyi írásomat, Párizsból küldött cikkeit. Órákat töltött kis, lépcsőházra néző szobájában, tanultam tőle, kimondhatatlanul szerettem. Utóda Földi Mihály, talán okosabb hallgatni róla. Ma már nincs Heltai Jenő, aki egy-két felejthetetlen mondattal írni tanított, s ő volt a ma már kiveszőben levő nagy ember, aki a fiatal vagy idős író levelére azon nyomban felelt. Bizonyára, mert már ritkán fordulok meg írók között, s egy kezemen megszámlálhatom, hány íróval érintkezem, így nem tudom, van-e utóda Bálint Györgynek? Valamikor nagyon régen, gyakran sétáltam vele a Margitszigeten. Színházi bemutatókra vitt. Mosolytalan, szigorú arcú, elképesztően nagy tudású fiatalember volt, megvesztegethetetlen kritikus, biztos ítéletű, félelmetesen éles eszű.

Kis regényem jelent meg 1927-ben, s Bálint György írt róla bírálatot a Pesti Naplóban. Egy mondatát őrzöm magamban, s előveszem, ha nagyon elbúsít a jelen.

Nos, mi az még, ami nincs? A fiatalság.

Az interjú

A csönd alattomosan szivárog a lakásba, terjed, ahogy a kortársak, rokon, barát és a sok kedves barátnő rendre elhagyja az árnyékvilágot. Miféle borúlátó szem észlelte napsugaras földünknek csupán az árnyékát? A csönd tolakodó, megtelepszik, s rossz néven veszi, ha bármi nesz megzavarja. A váratlan telefoncsengéstől dühösen remeg a csönd.

A karosszékből nehezen tápázkodik, azután fürgén aprózó léptekkel siet a készülékhez, enyhe izgalom hevíti: ki lehet? Jó hír? Rossz hír? Téves kapcsolás?

– Kézcsókom, művésznő. Itt Ritók István, a rádió munkatársa.

– Parancsol.

Arról van szó, hogy a harmincas évek k.-i színházára emlékezik a magyar rádió. Az akkori társulat ünnepelt tagja – ha szabad így fogalmaznom, „magyar közönség dédelgetett üdvöskéje” volt a művész. Kívüle a régi társulatnak egyetlen tagja sem él Magyarországon. Ha megengedi magnóval. Tehát holnap délelőtt tizenegy óra. Köszönöm, kézcsókom!

Megváltozott hangulata feloldja a csöndet. A rádiós magnóval jön, eddig még nem beszélt magnóba, nehogy megzavarja. Egyszerűen nem vesz róla tudomást. Szerep, mint a többi, a hatvan éven át játszott szerepek tömege megszámlálhatatlan. Tíz esztendeje az utolsó a Vígszínházban, magyar szerző műve, s címe ... mi is volt a címe ... szerző neve ... ejnye, de bosszantó. Kissé feledékeny, azután váratlanul emlékezetébe ugrik a cím, a szerző neve. Milyen gyönyörteljes izgalom a k.-i magyar társulatnál töltött hét szezon. Ezerkilencszázharmincban szerződtette a diri. Nehezen vált meg a jó barátoktól, de Pest vonzásának nem állt ellent. Az erdélyi kartársak között meghitt hangulat, egyetértés, gyorsan oldódó, jelentéktelen ellentétek, a tagok szolid családi élete. Egyik-másiknak nem jutott eszébe a neve, holnapig van idő, talán jó volna néhány mondatban lejegyezni a jelentősebb eseményeket.

Nyugalansága zűrzavart teremt. Pályafutása alatt nemegyszer járt nála újságíró interjúért, utoljára vagy tíz éve, nem tesz semmit, az ember élete végéig őrzi a szakmája kellékeit, a festő az ecsetjét, a szabó az ollóját, a suszter a dikicsét, felajzott hangulatában elmosolyodott: ugyan mi az a dikics? Suszterek használnak dikicsét? A mester gyakorlott kezébe jól illik a dikics, ha valóban kéziszerszám a dikics – s így mellékvágányra terelődtek a gondolatai. De jó érzése nem hagyta el, míg kefirjét fogyasztotta, a rozskenyér kissé ragacsos, félórás hírek a televízióban, s a széles ágy, mélyén meghitt gödör, jó ismerős gödör. A szoba sötét, majd rendre kialakulnak a tárgyak, a képek körvonalai, a körúti járművek fényei átcikáznak a falon. S budapesti évtizedek háttérbe szorították K. városát, ahol fiatal volt és boldog. A társulat hangulata zavartalan, anyai barátnők és drága idős kartársak, az ő korosztályából a kis köpcös, volt tanító, aki mindazt tudta, amit iskolában nem tanítanak, nagy egyéniség, tiszta ember, jó barát. S a marosvásárhelyi szép fiú – a színész a semmit nézi, és látja a szép fiút, elmosolyodik –, hát igen, ez is volt. Egyéb is, de a puritán ősi városhoz alkalmazkodva amúgy nesztelenül, négy fal között, dr. S., a rendező! Művelt, okos és halk ember, ideges, olykor hebegett, dadogott. A felesége bájos asszony, törekeny porcelánfigura, fekete haja kontyba fésülve. Vacsorák a rendezőnél, hármásban, beszélgetés írókról, színészekről, színdarabokról, finom vacsora, dr. S. izgatott hebegése a vitákban lehengerelte, szép napok, kellemes esték. Szívében elárad a melegség, s a vágy. Boldog ifjúság!

A színész a hajnal sápadt sovány fényére ébredt. Szürke a szoba, a borvörössel kárpitozott karosszékek is. A sivár kép helyett jobb volna a jelentős nap elébe nézni. A rádióriporter magnetofonjába mondja k.-i emlékeit. Sikeres évek a közönség és a kartársak egyenletes melegében. Ámde szürke a hajnal. A színész jobb könyökére támaszkodik. Valami zavarja, egyelőre tisztázatlan. S medítál. Boldog Petőfi Sándor. Szép reményi hajnalcsillagánál a jövő tündéerkert gyanánt állt, s nem adatott meg élnie a tündéerkertben. Mennyi minden nem adatott meg neki. Az évek múlása hálót szó köréje csalódásokból. Az imádott nőt nem ismeri mint elhízott, lompos, nagyképűségeket káráló, szomszédokkal háborúskodó kócos nőszemélyt. Fölfelé ívelő pályáján a megtorpanást, fanyalgó színházigazgatókat, a lassú eszmélést, hogy felnőtt egy új nemzedék, amely már mást akar hangban, gesztusban, értelmezésben, hogy új bálványokért lelkesednek, akiknek ő szavát sem érti, mert lángelméje négyökrös szekéren ballagva csillagot választ Erzsikével – Petőfit a múltó idő sok csalódásától szabadította meg a segesvári csatától. Az élet egy harmadát élte le tisztán és dicsőn. A második hányad kezdődő hanyatlását nem ismerte, s ami azután jön testnek és

léleknek, a csönd. A mindennél fájdalmasabb csönd. A csönd.

Az alatt elcsörömpölő hajnali villamos nem zavarja, meg sem hallja, az előző napi szép emlékezést alattomosan porral lepi be a szürke hajnal. Petőfi... ugyan, nem erről van szó. A riportert a k.-i hét esztendő érdekli, a zavartalan, a boldog ifjúság – igen ám, de később, évek múltán is járt a városban!

Az ágya szélére ült, az ölében összekulcsolt keze, csupasz lábfejét egymáshoz dörzsölte, valami gyermekien zavart mozdulattal. Ezerkilencszáznegyvenkettőben, a budapesti szezon végén vendégszerepeit a k.-i színházban. Örömteli találkozás régi barátokkal, s ismerkedés új tagokkal. Mi van X-el? Hát Y-nal? Nyugdíjazták, most kertészkedik a falujában. Z? Szegény, betegeskedik, meg kellett válnia a színháztól. A drága B. néni? A fia megözvegyült, hozzája költözött.

A rendező, a nagylelkű, tudós ember visszavonulása is még korai, olyan ötvenes lehet – több gondolatot azonban alig szentelt a régi barátnak, mert a Budapestről küldött új rendező láttára a lélegzete elakadt. Szebb férfival nem találkozott. Magas, karcsú alak, a szeme bársony, nagyúri mozgása kellemes, vonzása ellenállhatatlan. Meg sem kísérli az ellenállást. Szédületesen szilajon, tombolva árasztja el a szerelem. Megvakult? Nem látja, mi történik körülötte? Hát nem. Csak azt a romlott, sápadt és szép, ostoba arcot látta. A színház változott légkörét sem észlelte. Szédült forgásában körülveték a Pestről jött újoncok, s visszahúzódtak a régiek. Előadás után vacsora a klubban, a hosszú asztalnál csupa új arc, mellette a szép férfi, lélegzete is hódító. Vacsora után a bár, hiányoznak a megszokott arcok, de ismerős a bájos dizőz, s a félrehajtott fejjel kurgó, sanda mosolyú zongorista. Megtöltik a helyiséget, hajnalig a szép férfival táncol, és szédül, ájultan szerelmes.

Egyik este nem játszik, a színházban elfoglalt rendezővel találkozó tíz órakor a klubban. Nélküle értelmetlenül üres órák, a türelmetlen várakozás béklyója. S hogy ettől szabaduljon, eszébe jut a régi rendező, a tiszta ember, tudós irodalmár, dr. S. – s máris indul baráti látogatásra.

Fél nyolc dr. S.-nél már éjszaka. Ágyban fogadta, mellette a felesége, a szép, szelíd asszony. A szíves üdvözlés kissé tartózkodó, azt a szédült színésznő nem észlelte. Drága doktor úr, Emmikém! Milyen öröm! Bizonyára hallottátok, hogy tíz nap óta itt vendégszerepelek, de a színháznál befogtak, mint egy igáslovat – nevetése a szürke hajnalon hamisan cseng. Délelőtt próba, este előadás. A társulat nem hagy élni. Vacsora a klubban. Elcipelnek a bárba. Ivás, tánc ... az utód, doktorkám, valóságos parkett-táncos. Kedves, jó kedélyű, összebarátkoztunk. Ismered, ugye, valóságos Apolló! Drága doktorkám, hát szabad egy színházi embernek ilyen szép pofával rendezni a Velencei kalmárt? Nézett az ágyban fekvőkre, egyikről a másikra, talán abba kellene hagyni, álmosak ... De mellét feszíti a mondanivaló, s csak tovább. A modora prima, és gondold el Emmikém, meghódítottam. Negyvenéves leszek, de bánom is én, kiáltja a diadalmas szerelem. Tegnap Tordán voltunk, egész autókaraván, kiskocsmá, flekken, alaposan becsíptem, csodás volt, a bárból magunkkal vittük Petit, a zongoristát...

Az ágyban fekvő házaspár hallgat, halványan és félszegen elmosolyodik, s most az ágy szélén ülve tisztán látja a kínos, kényszeredett mosolyt. Mit tett? Mondott egyebet is? Szent ég! Úristen! Miről beszélt még a házaspárnak?

Dr. S.-t kétezer kolozsvári értelmiséggel távoli táborba vitték. A zsúfolt tehervagonban vérhast kapott, és társai a robogó vonatból kihajították a töltésre a haldoklót. A bájos Emmi a k.-i gettóban megőrült. Nevetett, megállíthatatlanul nevetett.

A színésznő a konyha felé imbolygott, reggel nehezebben mozog, a tea, a fürdő után éled. Lassan telt az idő. Fél tízkor a rádiónál kereste Ritók Istvánt, a szobája nem felelt. Tehát elindult a magnóval. Sebesen felöltözött, egy cédulára írta: „Elnézést ké-

rek, váratlanul vidékre kellett utaznom.” Kiteszi az előszobaajtóba és megy, valamerre megy...

Az ajtó előtt a magnetofonos fiatalember, mosolya csodálkozásba vált. A művésznő készül valahová?

– Igen. Menjen kérem! Nem tudok semmit... Nem emlékszem semmire! Menjen! – Sikolt. – Menjen!

Az öreg hölgy történelmi leckéje

A hegyi utca széle, egymástól kellő távolságban száguldanak a gépkocsik, jobbra, balra. Lakóházak, nyaralók, pázsit, virág, nagy magasságba nyúló, dús lombú fák, és csönd. Bandukoló iskolásgyerekek, háziasszonyok bevásárlótáskával, a léptük nesztelen, s a kórház is a külvilág részére zártan és hang nélkül éli belső életét. A hajdani főúri kastély termei évtizedek óta pontos mérnöki munkával leválasztott betegszobák, orvosi szobák, rendelő, konyha, étterem, a nagy hallban karosszékek sora a színes televízió előtt, s a délelőtti vizit után úgyszólván már mindegyiken kabát, pulóver, kendő, táska – időben biztosított hely a kilencórás, minden korosztály részére lehetséges szórakozásra és művelődésre.

Másként gondolkodik az öreg hölgy, szobájának kellemes magányában. Áll keskeny kis erkélyén, s lenéz a világszép parkra. Ott is csönd, sehol sétáló jó barátok, karonfogva csevegő nők; nesztelenül surrannak a mókusok az épületen messze túlmutató fákon, csupán a haliból szűrődik hang és zenefoszlány. Zenekíséret mellett mondja el a tudós orvos véleményét az AIDS-betegség terjedéséről, az ezzel kapcsolatos kutatómunka újabb eredményeiről, az „Irodalomtudomány műhelyeiből” készült adást diszkrét zene kíséri, s fülbemászó zenehangok mellett „pillantunk a szocialista világba” – hát így, a hallban. Az öreg hölgy haragszik a televízióra, ellenérzése gyakran indokolatlan, mert adódnak figyelemreméltó adások, de ha már egyszer így döntött, nem változtat elhatározásán. Este nyolc órakor lefekszik, felgyújtja ágya fölött a villanyt, s jó érzéssel kinyitja a jelzett helyen az éppen választott könyvet. Jó néhány tornyosul az asztalán, a családja gondoskodik olvasnivalóról. S miket olvas az öreg hölgy? Hát legutóbb Jókai Mórtól a *Magyar nábobot*, utána elővette a Kárpáthy Zoltánt, ezt azonban mint unalmas írást, abbahagyta. Jókai, Szép Ernő, Szomori, egyelőre ennyi a magyar irodalomból. Ezen kívül: Graham Green, Heinrich Böll, elragadó a minap olvasott *Monsignore Kihóte*, minden sort Hemingway-tői, de ennyi elég – beláthatatlan terület a világirodalom, az ember életútján bejárása nem hosszabb, mint egy gyalogtúra Budapeستől Pomázig.

Tíz óra után léptek a folyosón, beszédfoszlányok, ajtók nyílnak, csukódnak, s meging a csönd, mert a hegyi kórház betegeinek nagy része idős, és még idősebb korosz-

tály. Van fiatalság is, magától értetődik, éppen az öreg hölgyével szomszédos szép szobában két vidám fiatal nő. Az idősebbnek – huszonhat éves – valamiféle filmkapcsolata van, de ő inkább csak testőre, mondhatnánk árnyéka pompázatos társnőjének, aki magas állami hivatal viselő apának leánya. Ők ketten az öreg hölgy barátnői.

Fél tizenegykor halk kopogás, az ajtó résnyire nyílik, majd a fény láttára nagy zajjal kitárul. Csók, puszi, hogy tetszik lenni? A szépséges nő az ágya szélére telepszik, a másik az ágy alól előhúzott támlátlan székre.

– Mi szépet olvas, édes néni? – kérdezte a szép nő, a neve Gréti.

– A *Kapucinusok kriptája*. – Elhelyezi a könyvjelzőt.

– Jó?

Az öreg hölgy elmosolyodik, bólint. Jó könyv, valóban.

– Krimi?

Nem éppen. Magyaráz: a bécsi Kapucinus-kolostor a Habsburg-ház tagjainak temetkezőhelye volt a múltban. Ma már történelem.

– Kihalt a család?

A családnak van még elő tagja, de ha elhalálozik, másutt lesz eltemetve, ki tudja hol, egy bizonyos, hogy nem a kapucinusoknál.

– Miért? Elkövetett valami stiklit?

Ugyan! Micsoda kérdés! Az öreg hölgy megigazította a párnáját, kényelmesebb helyzetben magyarázott; az utolsó Habsburg-uralkodó IV. Károly osztrák császár, I. Károly néven magyar király volt. A politikai helyzet megfosztotta trónjától, s életét Funchal szigetén fejezte be.

– Funchal, oltári jól hangzik! Funcsi, finci – a szép nő tele torokból nevetett, szobatársnőjét némi hangfogóval mulattatta a funcsi. Az öreg hölgy a fejét csóválta.

– Mondd, fiam, mit tudsz az Osztrák–Magyar Monarchiáról? Ki volt az az uralkodó, aki az első világháborúban hadat üzent Szerbiának?

– Hát nem ez a Károly?

Nem ez a Károly. Ferenc József, aki hatvannyolc évig uralkodott a monarchiában. A feleségéről, Erzsébet királynéről gondolom hallottál? Gyilkosság áldozata lett.

– Valami rémlik. Szép nő volt, hisztis, ugye Mária néni?

– Mondjuk hisztis. Talán inkább nyugtalan, szerencsétlen ember. Ferenc József szerette olyannak, amilyen. Majdnem két évtizeddel túlélte a felesége elvesztését; 1919-ben már kormányzója volt Magyarországnak.

– Az a Sztálin!

Az öreg hölgy tenyerével a tarkójára csapott. Először is nem Sztálin; 1919-ben Magyarország kormányzója vitéz nagybányai Horthy Miklós lett, az ő nevét ismered?

– Hogyne, Mária néni. Nagyanyám mesélte, hogy két fia volt, az egyikkel táncolt az Anna bárban, tetszik rá emlékezni, valahol ott van most az Anna eszpresszó, klassz hely lehetett.

– Nem ismerem.

Régi dolgok ezek, de az iskolában tanultál történelmet, mégis illene tudnod amúgy nagyjából, kik alakították a világ sorsát, s ha egyebet nem, Magyarországot.

– Persze, hogyne ...

– A második világháborúhoz nem vagy korban olyan végtelen távolságban, bizonyára tudod, kik intézték akkor a magyarság sorsát, kik voltak a vezetők ...

– Hitler! – kiáltotta a még fiatal, de a másikinál valamivel idősebb beteg.

– Ne hülyéskedj! – intette le Gréti. – A magyarok vezérét Rákosi Mátyásnak hívták. Ezredes volt? Tábornok?

Az öreg hölgy lejjebb csúszott, fejét megtámasztotta a párnán, egyszerre fáradtságot és álmodást érzett. Halkan mondta:

– Nem volt katona. Politikus.

Gréti szívből, jókorát nevetett.

– Láttam a képét. Kis kopasz ember. Jópofa lehetett, bizonyára ágaskodva szóno-
kolt.

– Vagy sámlin!

– Hahaha ... Hahaha ...

Az öreg hölgy erélyes mozdulattal felnyitotta a könyvét.

– Eredjete aludni! Sipirc! Aló mars!

Csók, puszi, szép álmokat! Hallotta még kinti kuncogásukat, majd csukódott szobá-
juk ajtaja. Tizenegy órakor oltja el a villanyt, fél órája van még olvasásra, mégis leen-
gedi a könyvet. A mai fiatalságnak egy kis hányada elképesztően tudatlan. A második
világháború nekik a messze múlt. Hogy volt Auschwitz, Buchenwald, és a mindegyik-
nél emlékezetesebb Dachau, honnan tudhatnák, ha az iskolában nem pontosan tanítják?
A dachau udvaron akasztófa, s hogy ne csodálkozzanak rá a vasárnapi kirándulók, a
pincébe vitték. Ott lent végezték ki a férjét, s a többi politikai foglyot. Különös módon
már nem érzi a gyász gyötrelmét, a bosszú és a gyűlölet is csupán átsuhan a testen,
leiken. Az amerikaiak közelsége elől terelik a tábor megmaradt lakóit. Mellette a
valaha tündérszép Maris, leguggol az árok szélén, szalad, uramisten, az az arc, a féle-
lem iszonyata, s megint elmarad, majd újra, s az SS golyója leteríti. Honnan tudná az
édes Gréti, hogy egy rendelet kitette régi otthonának megmaradt romjaiból, a kezében
kis bőrönd, egy hajnali órában ponyvával letakart kocsin dunántúli faluba telepítették?
Két esztendő a vénasszony mellett, orrában érzi bor és pálinka szagát, s fülében a
hang, a változatlan, a monoton hang: – No, nagyságám, ne ríjon, nincs miért rínia! Az
ujján még a szép gyűrű, templomba menet felölti a fájintos kék ruhát – s a gyűrű, a kék
ruha a vénasszonyé lesz ...

Mindez a múlt, egyre ritkábban időzik évtizedek távolába. Most csupán a két tudat-
lan fiatal... hiszen betegek! Meglehet, történelemből éppen csak átcsúsztak az érettsé-
gin. S mit tud ő fiatalságának első évtizedeiről. Szerelem, barátság, könyvek, mohó te-
metkezés az irodalomba.

Valami nyomasztotta, s noha teátrálisnak érezte, szívére szorította a tenyerét. Ti
tudatlan, szegény, vidám betegek. Ugyan, mi vár még rátok? Túlélitek? Lesz kinek
elbeszélni a múltat? Emlékeztek-e a ma történelmét formáló nevekre? És egyáltalán
végiggondolva ...

Eloltotta a villanyt.

Az utolsó lépés

Ha fülére teszi a készüléket, meghallja a telefoncsengést. Siet, már amennyire nyomorék lábától telik, hallózik. Az unokaöccse.

– Végre! Ötödször hívlak!

– A fürdőszobában voltam.

– Órákig?

– Azután vásároltam, elkészítettem az ebédemet, a konyhában nem hallatszík a telefoncsengés.

– Mert nem veszed fel a hallgatót; neked öröm, ha bosszanthatod a környezetet.

– Ugyan, Gyurikám ...

– Szóval, ha van kedved, estefelé érte jövök.

– Hogyne, örömmel.

A nap sivár szürkése átért a szivárvány színeibe, a magány immár nem csüggesztő, a nyomasztó gondolatokat elúzi a várakozás – estefelé érte jön az unokaöccse, néhány kellemes óra szeretett Gyurikája családjával, legközelebbi hozzátartozóival.

Öreg volt, s hogy mennyire öreg, az váratlanul érte. Valamikor népes család tagja. A férj, a szülők, testvérek, barátok rendre eltűntek a semmibe. Mintha kasza suhintana komótosan jobbra, balra, lehullott egyik, majd másik, s amikor csönd lett körülötte, kezdődött az öregség. A hetvenes éveiben még gyakran sétált a Széchenyi-hegyi dimbes-dombos nagy mezőn, hajlongva szedte a sárga kankalint, később mint az ég kékje virult a harangvirág, jólesett a lassú ballagás, s az indulásra kész fogaskerekűig tett néhány futó lépés se esett neheze. Hát így volt.

A nyolcvanadik születésnapján megjelent az unokaöccse a feleségével, három felnőtt gyerekével, néhány barátot is hoztak magukkal. Az ajándékozásnak néhány esztendő óta kialakult szertartására súlyt helyez György, az unokaöcs, akit magában patetikusán így nevez: a mindenem. György rossz néven venné – ne színészkedj! – mondaná, mert mint író, tartózkodik a túlzástól, minden érzelemre megvan a megfelelő kifejezés, és csakis egyetlen kifejezés a megfelelő, nos, Gyuri így vezette be az ajándékozás szertartását: az érkezők félreteszik csomagjukat, a virágot, adott pillanatban együtt járulnak az ünnepelt elé, mert így egy általános „köszönömmel” el van intézve a dolog. Szép ünnep volt, jó hangulat, sajnos, a beszélgetésnek sok árnyalatától elesik, mert a fülhallgató csak a közeli hangokat közvetíti. György erre azt mondja: – Örülj, hogy nem hallod a sok számárságot!

Amit a közelében elhangzó beszélgetésekből, vitákból megragad, aszerint szó sincs számárságról, ellenkezőleg. Az unokaöcs harmincesztendő fia hegedűművész, elvégezte a zeneművészeti főiskola hegedű tanszakát, Svájcban megtartott nemzetközi versenyen első díjat nyert. A felesége bájos asszony, zongorázik, franciaországi turnéjukon sikerük volt a Kreutzer-szonáta előadásával. Tehetséges család. György lánya tanárnő, s a húszesztendő Bandi bronzérmes lett az Műkorcsolya Európa-bajnokságon.

Vacsora után ültek a nagy kerek asztal körül, sütemény, gyümölcs, ital, élénk és egyre zajosabb beszélgetés, olykor harsány nevetés. Halkan kérdezte a hegedűművész unokaöcstől: – Miről van szó? – A fiatal férfi emelt hangon ismételte az imént

elhangzottakat, s most már az öregasszony egyedül nevetett – nagyon jó, szellemes – mondta. György, a mindene így szólt:

- Erősítsd meg a hallgatódat.
- Tovább nem megy. Egészen jól hallok, ne törődj velem!

Szép este volt, szeretetreméltó emberek, unokaöccsének és a fiataloknak barátai, jobbára művészek, kár, hogy egyik sem hajlandó leülni a pianínóhoz. Az ő ifjú korában a zongoránál egymást váltották a vendégek, muzsika, ének – hát az idők változnak, s a pianínóhoz egyedül ő ül a magány óráiban. Az ének már nem megy, halk dudorászás, és hogy a Magyar Királyi Operaházban valamikor könnyedén vette a magas cé-t, ki hinné?

Lefeküdt, az ágy befogadta, mintha ölelésével mondaná: Nyugi, nyugi... Fárasztó a születésnap, s ma volt a nyolcvanadik. Megdöbentő. A napja készülődéssel, örömteli várakozással telt el, s csupán most válik tudatossá – betöltötte a nyolcvanadik évét. Az ember megszokja, mások is beletörődnek, ha nehéz is cipelni a súlyát.

Szokása lett, hogy a két napilapban elolvassa a halálozási rovatot. Húszévesek és harmincévesek, ámbár ez ritka eset. Sok a nyolcvan éven felüli, s van kilencvenkét éves halott. Akkor még tizenkét esztendő ... de mi az? Úgy iramlík az idő, hogy alig köszönt be a nyár, sárgulnak a falevelek, leesik az első hó, s íme, nyolcvankettedik születésnapját ünnepli a család. Ekkor már bottal jár az utcán, a lakásban szabályosan közlekedik, menet közben éppen csak ujjjaival érintve egy-egy bútordarabot. Új fülhallgatót ír az orvos. Csodát vár, színházba, moziba jár majd az új hallgatóval. De ősrégi mondás, csodák nincsenek. A vele szemközt ülővel jól eldiskurál, de ha jelen van egy harmadik is, már nem érti a mondottakat, kérdezni kell, ismételnék, s tapasztalja, hogy ez untatja a környezetét. Unokaöccse hetenként egyszer érte jön, jó a várakozás, a készülődés. Az unokaöccsénél sokan megfordulnak, hatvan év körüliek és harmincasok, csoportokba verődnek, beszélgetés, vita, a televízió teljes hanggal közvetíti a reklámokat is, de senki sem hallgatja, nagy a jövés-menés, és gyakran előfordul, hogy egyedül marad, karosszékbe süppedve. György elébe tesz egy kis pohár bort: Nem kérek – mondja. – Idd meg, jót tesz neked. – Ha két pohárka bort iszom, rossz az éjszakám ... – Mesebeszéd. Ne kívánd, hogy sajnáljalak. Alszol, mint a bunda.

Györgyöt mintha mindig foglalkoztatná az ő jelenléte; a háta mögé gyömöszöl egy kispárnát. – Jól ülsz? – Köszönöm, jól. – Azután nem állja meg, és kimondja: – Fáj a derekam. Néha alig tudok kiegyenesedni. – Ne kezd el a bajaidat! Egészséges vagy, de ezt nem szereted hallani. – Azután félrevonul egy író barátjával, a zenész fiatalok az elhunyt karmesterről beszélnek. Az öregasszony hozzájuk lép, a karmestert még növendék korából ismerte és nagyrabecsülte. A hegedűművész fiú visszavezeti a karosszékhez, gyengéden elhelyezi. – Jól ülsz? – Jól, hogyne ... – György felesége nem iszik alkoholt, tíz óra tájt tétován álldogál az öregasszony előtt, s ő észbe kap.

- Ha gondolod, indulhatunk.

Sok csókot kap, az arca jobb és bal oldalára, a fiataloktól is, némelyiknek nem képes megjegyezni a nevét, elég baj, György bosszankodik – most ötödször kérdezed! – azután indulnak. Az unokaöcs felesége hazaviszi, az utca sarkán megáll, mozdul: – Elkísérlek a kapuig. – Ugyan, egyedül is boldogulok. – Hiszen lejár a környékbeli boltokba, a híd melletti parkba. – Köszönöm, kedvesem. – Az asszony siet haza, lehajt egy pohár hideg sört vagy bort, végre megengedheti magának azt a kis alkoholt. A hegedűművész fiú nevetve mesélte nemrégiben: Anya amint hazaér, dobja magába a szeszt. – Ekkor mondta Györgynek:

- Fölösleges engem mindig fuvarozni, hagyd békében a feleségedet, éppen eleget

dolgozik! Hívjál nekem taxit!

– Megint mit vettél a fejedbe? A feleségem örül egy kis kikapcsolódásnak.

Azután mégis úgy alakult, hogy taxival ment haza. Ketten, hárman kísérték a kocsiig, jól ülsz? Vigyázz a kilépésnél... A vezető hol itt, hol ott talált parkolási lehetőséget, néha két-három utcakereszteződésen át botorkált haza, fáradtan már, nyolcvan-nyegyedik évében megszokta, hogy nyolc órakor lefekszik, tizenegykor beveszi az altatót, éjfélkor eloltja a villanyt. Hány lépés a kapuig? Ha elhagyja ezt a keresztutcát, már a körúton van, milyen megkönnyebbülés. És érthetetlen szomorúság, a várakozás örömeivel megy az unokaöccséhez, és a ránehezedő bánat terhével ér haza.

A lefekvést sokasodó egészségügyi teendő előzi meg, ezektől viszolyog, s mintha valamennyi értelmetlen volna, hiszen nem segítenek, a kellemetlen fizikai bántalmak szaporodnak. Végigmegy a lakáson és kapkodja a levegőt, egyre nehezebben lélegzik. György gyakran meglátogatja. – Hogy vagy? – Köszönöm jól. – Azután nem állja meg, és említi, ami a legkeservesebbé teszi létét: – Rossz a légzésem. – Vedd be a gyógyszert! – Nem sokat használ. – Tehát nem veszed be. Inkább panaszkodszt, ismerlek. – Elhatározta, hogy nem beszél a bajairól, de hát nehéz, nagyon nehéz egyedül emésztődni. Ritkán megy orvoshoz, a taxi nem állhat meg a kapuja előtt, s keresheti egyik vagy másik mellékutcában, de időnként mégis orvosi tanácsra szorul. Teljességgel fölösleges Györgynek beszámolnia az útjáról. Haragszik. – Megint orvosnál jártál? Különös szenvedély. A szíved, a tüdőd, a vérnyomásod a korodhoz képest rendben van, de ezt neked mindig újra és újra hallanod kell. Tudod mit? Engem nem érdekel.

Az efféle, mind gyakrabban, különböző változatban hangoztatott mondásai azért meglepőek, mert amikor – ritkán – valódi bajjal kórházi ápolásra szorul, György naponta látogatja. Újságokat, folyóiratokat hullajt a takarójára. – Az Ésben van egy cikk az Operának az első világháborút megelőző korszakáról. Rólad is megemlékeznek.

Ez örvendetes. Megkérdezi:

– Szépen? Elismeréssel?

– Mit tudom én. Olvasd el! – Megnézi a lázlapját. – Közlöm veled, hogy kutya-bajod. Tudom, hogy ez elkésérít, szívesen sajnáltatod magad.

– De Gyurikám, miket találsz ki!

Azután már a nyolcvanötödik születésnap, interjúk, kormánykitüntetés, és szép este családi körben, az ifjú barátokkal, nevüket, sajnós, képtelen megjegyezni. Ajándékosztás a hagyományos módon, köszönöm ... igazán kedvesek vagytok, köszönöm ... Az unokaöcs, a mindene, idegesen rászól:

– Ne sírj!

– Nem sírok ...

– Ünnepelni jöttünk, nem gyönyörködni a szép könnyes szemedben.

Mintha mindig ott érezné a háta mögött. Egy szelet húst tesz a tányérjára, salátát. – Egyél! – Jól laktam, Gyurkám. – Megint mit vettél a fejedbe? A koplalással tüntetsz? – Ugyan, dehogy...

Amikor felállnak az asztaltól, György ott van mögötte, hátra tolja a székét, a pamlaghoz vezet. – Jól ülsz? Dőlj hátra, úgy kényelmesebb ... Jó, jó, tudom, a derekad! – S mögéje gyömöszöl egy diványpárnát. Megáll előtte a tanárnő unokahúg, virulóan szép fiatal nő. – Jól érzed magad? – Nagyon jól. – A mi öreg énektanárnőnk gyakran hallott téged az operában. Azt mondja, jó Wagner-énekesnő voltál. – Az énektanárnő mérsékelten nyilatkozott; annak idején ünnepelte Wagner-énekesnő volt, a salzburgi ünnepi játékokon is sikerrel szerepelt. De György, a gimnazista és a későbbi egyetemi

hallgató is mesélhetne erről, hiszen állandó látogatója volt az opera harmadik emeletének. Mindegy, igazán nem fontos. Egy ifjú is megállt előtte rövid beszélgetésre. György felesége tejszínhabos tortaszeletet hozott, kedves teremtés, kellemes közönye jóleső – finom a torta! Azután már egyedül marad a pamlagon. A társaság csoportokba verődik, a televízió teljes hangerővel reklámozza a Skála Aruház választékát.

Fél tíz, kissé elfáradt. György mintha egy pillanatra sem tévesztené szem elől. – Mi van? – Lassan indulok, telefonálj taxiért. – Minden alkalommal harcolnia kell a taxiért, az író unokaöccs ideges.

– Szeretném tudni, mitől fáradsz el. Minden alkalommal elmeséled, hogy éjfélig olvastál.

– Néha elfelejtem, hogy mit meséltem, mindig figyelmeztess, Gyurkám.

Ketten nyúlnak a karja alá, segítik a fölállásban, jól belesüppedt a karosszékbe. A taxiért minden alkalommal harcolnia kell, azután hárman lekísérik, beültetik.

A nyolcvanhetedik esztendő apró-cseprő kellemetlenségekkel bővül. Az ember lehetőleg nem terheli vele a környezetét, olykor mégis előkívánczik egy mondat. – Tegnap éjszaka görcs állt a lábamba, dörzsöltem, nyomkodtam, végül a fájdalomtól sírtam. – György arca kissé eltorzul, a hangja is remeg. – Most persze azt képzeled, te vagy az egyetlen ember, aki görcsöt kap a lábába. Én például a kezembe kapom, és ez nem előny egy írónál. Ne foglalkozz örökké a bajaidal, örülj, hogy nyolcvanhét éves korodban egészséges vagy!

György, az ő mindene, ideges. Nem volna szabad elfelejteni, hogy már ő sem a régi diák, akivel együtt bomlott, lármázott, nagyokat sétált. Györgynek, túl a hatvan esztendőn, bizonyára szintén megvan ez a baja meg az a baja, ha nem is említi. Erre kell gondolnia, és kímélni a szeretett embert. A gondoskodását mindig érzi, a tekintete őt keresi, kényelmesen ül-e, jó az étvágya, megitta a kis pohár bort, ért-e valamit a beszélgetésből, foglalkozik-e valaki a karosszékbe süppedt kis alakkal?

Belép a nyolcvannyolcadik évébe. Ha a nagy körúti házban meghal egy lakó, a lépcsőházban kifüggesztik a partecédulát. Sok az öregasszony. Meghalt nyolcvanegy éves korában. Élete nyolcvankettedik évében. Lassan tudatába lopózik a szégyenkezéshez hasonló érzés. A ház lakóival szívélyes a viszonya, igazán megalapozatlan a kínzó gondolat; bizonyára azt mondják magukban vagy egymás között: hát ez örökké él? A feleségem hetvenkilencedik évében elpusztult, ez vígan éli világát! Jó volna szabadulni az efféle képzetektől, oly sok mellett ez is rontja a közérzetét. Mert mindig akad valami. Előveszi régebbi őszi kosztümjét, a félhosszú szoknya bokájáig ér. A fürdőszobai mérlegre áll: negyvenhat kiló. Az utolsó években körülbelül kilenc kilót fogyott, nem csoda, hogy a szoknya szinte a földig ereszkedik. Lehetséges, hogy alacsonyabb, mint mikor még a Széchenyi-hegyet járta? Lehetséges.

György délután meglátogatta, fél órát vagy egy órát szokott nála tölteni. Az öregasszony mégis kimondja:

– Negyvenhat kiló vagyok. Nem tudom viselni a régi ruháimat.

A férfi kiáltott:

– Miért? Hová készülsz? Súlyod éppen megfelelő, egy dekát sem kell híznod. Örülök, hogy ez a legnagyobb gondod.

– Igaz, ne törődj velem!

– Akkor hallgass. Unom már a negyvenhat kilódat. Minden alkalommal hallom.

Nyolcvankilencedik évét betöltötte, néhány hónap, és ünnepük a kilencvenediket. Kicsi, súlytalan öregasszony, ül a zongorista unokaöcs szobájának öblös karosszékében, az ablakból a budai oldal mesebeli képe, a királyi vár, a Mátyás-templom ünnepi fényben, igaz, királynő látogatását várja Magyarország. György jött be a feleségével, megfordulna már, hogy rájuk mosolyogjon, de éppen a nevét hallja. Az asszony beszél.

– Uralkodj magadon! Minden alkalommal megbántod, elrontod az estéjét.

György dűnnyög – csak nem sír? Isten, segíts ... Dűnnyög, azután kiált, egyre kétségbeesettebben.

– Nem bírom elviselni! Nem ismerted. Szép volt, vidám, zene a hangja, a nevetése, a lépte. Szerettem ... most is, változatlanul... de ha kopog a botja, mintha bennem kopogna. Süket... a fülébe ordítok, és gyűlölöm magamat, mert mintha őt okolnám a süketségéért... a töpörödött alakjáért. Ha panaszkodik, leintem, mert én ... nekem fáj elviselhetetlenül...

– Ugyan, György ne túlozz! Nem rólad van szó.

– De, éppen, hogy rólam. Mert a gondolataim középponti helyét foglalja el. Szenvedek, hát nem érted?

Kimentek. Nem vették észre, milyen szerencse. Egy idő után feltápáskodott a karosszékéből, a fürdőszobán át ment a hallban összegyűlt társasághoz. György felesége hozzá lépett, mosolygott.

– Elfáradtál? Szólj, ha indulhatunk.

BÄCHER IVÁN

Hat flekk

Délelőtt van, fél tizenegy körül. A kuckóban ülök, újonnan kialakított, Zsuzsától örökölt könyvespolcokkal, szekrényekkel leválasztott szobarészemben. Gépelek éppen, mellesleg ezt gépelem, a jó öreg Optima írógépen, amit nemsokára vissza kell majd vinnem az egyetemre, most látom, hogy itt van oldalán a fémcédula: BME 875.

Amióta írok, ezen írok – aki tudja, az tudja, mennyire össze lehet szokni egy ilyen masinával, és milyen az, amikor az ember az utolsókat írja rajta ...

De nem búsulok – emiatt – már csak azért sem, mert örököltem Zsuzsától, nagyanyám testvérétől, egy igen hercig kis Continentált, majd összeszokom azzal, egyébként is beosztom a szomorkodásra fordítható erőimet.

Gépelek a nem örökölt gépen, de örökölt papírral, az örökölt szekreter mellett, amely színültig tele van már örökölt levelekkel, örökölt iratokkal, örökölt naplókcal, örökölt tervrajzokkal, örökölt receptekkel, örökölt fényképekkel, írok örököltén, miközben az örökölt lemezjátszóból, örökölt lemezről halkán szól az örökölt zene.

Csöngetnek. Gyorsan létszámellenőrzést végzek: feleségem, húgom, húgom élettársa, húgom gyermeke, elmentek – ki tanulni, ki tanítani – az iskolába, apám alszik, anyám meghalt. Nekem kell kimenni ajtót nyitni.

– Szia, Zsuzsa!

– Szerbusz.

Jól néz ki, sovány mint mostanában mindig, hiába mondtuk neki, hogy egyen, persze mi tudtuk, hogy a végbélrák elveszi az étvágyat, de azért mondtuk.

Arcán ott ragyog az az ádáz mosoly.

Lesegítem a kabátját, amit már odaajándékoztunk szomszédjának, aki nem fűt, mert a „meleg árt a virágoknak”, lesegítem a kabátot, elveszem a botot, a táskát, belekarolok. Megyünk a kuckóba. Amíg leül, a hónaljánál tartom, ahogy szoktam.

Fújtat egy kicsit, aztán elmosolyodik.

– Látom a szekretert már áthoztad.

– Át. Ebben tartom a családi dolgokat..

– Ugyan ... Bele se fogsz nézni...

– De ... olvasgatom ... rendezgetem majd ... Tegnap olvastam el Vili levelét, amit huszónhétben írt neked Berlinből Párizsba.

Legyint: – Amiben arról a vad szerbről írt, akivel együtt ült a vonaton? Ugyan ... No és a könyvek?

– Áthoztam a nagyjai ...A duplumokat elajándékozom tanítványoknak ...

– Bútorok?

– Mindenki vitte, ami kellett neki, a többit eladta az Anna itt a Néphadsereg utcában egy jópofa öreg csirkefogónak ...

– Mennyiért?

– Százezerért.

– Hát az nem sok. Négyfelé osztva ... az semmi... Az ágyért mennyit adott?

– Az ágyon Annáék alszanak.

Megörül. – Az a Heltai Jenő ágya volt. Nagyon jó ágy.

– Jó.

– Veszekedés volt?

– Nem.

– Az nem lehet.

– Nem volt.

– Na és milyen volt a temetés?

– Valami isteni...

– Sokan voltak?

– Esett az eső ...

Legyint.

– De azért voltunk.

- Írószövetség?
- A Csala ... meg egy szép koszorú.
- A Szépirodalmi?
- Azok már nincsenek ... le vannak ...
- Ötven kötetem jelent meg náluk. És kerestek mindegyiken ...
- Nem lehet mindenki olyan hűséges, mint te voltál...
- Te! Olyan vagy mint a Misi. És az nagy baj lesz ...
- A Móra nagyon szép koszorút küldött, sőt a ház is, ott volt a házmester, a szomszédok. Táltos úr, Garamszeginé ...A Zrínyi Társaság is küldött koszorút.
- Éljen! ... Hajnal Margit?
- Ott volt. Feljött Kanizsáról. Háromkor kelt.
- Látod, ő volt az olvasóm. Volt egy olvasóm.
- Nagy dolog az.
- Ki mondta a beszédet?
- A Simor.
- Szép volt?
- Szép.
- Rendes ember ez a Simor.
- Rendes. Megbeszéltük, hogy csinálunk egy kis kötetet az öreg hölgy novellákból.
- Az jó lesz.
- És mi volt utána?
- Elmentünk hozzád kártyázni.
- Arca felderül.
- Ki nyert?
- A Gyuri.
- Ki volt ott?
- A szokásos.
- És mi lesz most a kártyával?
- Nálunk lesz. Az Erika rajzasztalának helyére áthoztuk a kártyaasztalodat, a székekkel. Csak nem hétfőn lesz a kártya, hanem kedden ...
- Lebiggyeszti ajkát: – Kedden ... Kedden?...
- Hallgat. Néz rám.
- Dolgozol?
- Szo-szo ...
- Most van mit írnod.
- Van.
- Engem is megírsz?
- Hát... Mit csináljak?
- Ajjjaj...
- No mi van? Félsz?
- Fölcsattan: – Én megírtam magamat ötven kötetben! Mit akarsz te rólam írni? Azt hiszed, hogy ismersz?

– Azt.

Kacag. – Ha csak a tizedét tudnád ... Iván ... Jézus istenem ...

– Tudom a tizedét, és azt megszorozom tízzel...

Néz rám szép, kék, hideg szemével. Bőrét ezernyi ráncba rántva végigragyog arcán az az ádáz mosoly, amelyből nyolcvannyolc éves korában is érezni lehetett, miért bolondult meg miatta annyi neves és kevésbé neves, komoly férfiú.

– És már rajtam dolgozol?

– Az ÉS karácsonyi számába kértek valamit...

– Dögöljenek meg! Tőlem is kértek tavaly, és aztán nem hozták.

– Biztos nem esett benne a hó.

– Hogyhogy nem esett! Esett! Ömlött! Nem olvastad! Ezt sem olvastad! És éppen hat flekk volt. Annyi kell a karácsonyi számba, hogy a többiek is elférjenek ... Persze, te nem olvastad ezt sem ...

– Dehogynem ... A következő számban jött... Különben is: fontos ez?... Most már... Ja! Képzeld: írtak a Lajosról.

– Kicsoda?

– A Borbándi Gyula.

Elképedve rám mered, majd harsányan föl kacag.

– Mi van?

– Tudod ... Ha ezt a Kálmán megérhette volna... Hogy az ő Elet és Irodalmában a Borbándi Gyula emlékezik meg Thury Lajosról...

Hallgattunk. Aztán egy kis büszkeséggel megkérdezi: – Azért rendesen csináltam végig. Igazán nem lehet rám panasz. Nem is ettem a végén, hogy gyorsabban menjen ...

– Hát... Azért azt a teli ágytálat nem kellett volna a nővérke arcába vágni... Meg még volt egy-két apró csínytevésed ... Nyolcvannyolc éves korodra benőhetett volna a fejed lágya ...

– Akkor az nem én lettem volna! – Szép, vékony hangja végigszáll a lakáson: – /Ha nem lennének szép selyemruhák, / Ha nem lennének szőnyegek, puhák, / Ha nem lenne autó, mely úgy suhan, / Ha nem lenne parfüm, ó csakugyan. / Ha nem lenne ékszer, mely úgy ragyog, / Nem lettem volna az, ami vagyok ...” Szép Ernő ... Istenem, ezek még tudtak írni...

Megint hallgat, aztán újra fölnevet.

– Mi van?

– Tudod, arra gondolok, amikor elestem, és megoperáltak, te Iván, ha azt az operációt láttad volna ... Az altatóorvosnő fogta a kezemet...

– Láttam, nagyon csinos volt.

– És végig diskuráltunk, irodalomról, meg régi dolgokról, te én régen diskuráltam olyan jól, mint akkor, na azt akartam csak mondani, hogy berakták a lábamba azt a platina vagy nem is tudom milyen rudat... ami biztosan egy vagytonba került – aztán nem álltam rá egyszer sem! – Boldogan nevet.

– Lehet, hogy még fölhasználták ...

– Mi az! – csattan föl – boncoltak?

– Nem. Ugyan ... Minek ...

– Persze lehet, hogy azért kivették ... Nem baj... Végül is az övük volt... Váljék

egészségére valakinek ...

– No látod! A hallókészülékedet például most a Misi használja...

– Jól van?

– Jól.

– Hála Istennek ...

Néz még rám egy utolsót, aztán megszólal:

– Hát... Akkor megyek ...

– Maradj még! Hová sietsz? Most már ... Végigömlik arcán az a mosoly: – Hat flekk!

Fölsegítem, kikísérem, ráadom a kabátot, kezébe nyomom a botot és a táskát, kinyitom az ajtót. Esik a hó.

– No nézd! Esik a hó. Nem is kell hazudnod.

Megcsókolom jobbról-balról. Mielőtt átlépne a korláton, visszafordul:

– Azért tudod, Iván ... Elképesztő volt... ez az egész ... No, szervusz!

Állok az ajtóban, nézek utána, amíg csak vékony, táskás, botos alakja el nem tűnik fönn a magasban.

Készült 500 példányban.

**Ez a
003
példány.**

ISBN 963 327 118 5

**Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó
A kiadásért felel: Sípos Géza igazgató**

Felelős szerkesztő: Tabák András

Műszaki vezető: Tóth László

Műszaki szerkesztő: Mohr Gyula

Terjedelem: 2,22 A/5 ív
